AUT, XLI, 2003, p. 113-128

ASPECTE ACTUALE ALE DISCURSULUI JURIDIC

de
Diana MACIU

Plecând de la definiția dată de G. Cornu, în *Linguistique juridique*[1] ("est juridique tout discours qui a pour objet la création ou la réalisation du droit"), prin text/discurs juridic înțelegem totalitatea tipurilor de discurs care formează stilul juridic, deci inclusiv discursul administrativ. Am evitat sintagma cu caracter generic stil/limbaj juridic-administrativ, folosită adesea în lucrările lingviştilor români[2], deoarece ni se pare că pune, în mod nejustificat, accentul pe una din variantele stilului juridic – cea administrativă.

În clasificarea pe care o face tipurilor de discurs care compun stilul juridic, alături de varianta administrativă, Adriana Stoichițoiu-Ichim[3] stabileşte: discursul legislativ (normativ), discursul judiciar (al instanțelor), discursul contractual (al convențiilor), discursul doctrinal (al jurisprudenței). O precizare terminologică se impune cu privire la această stratificare a stilului juridic, de aici decurgând necesitatea unei modificări: este imposibil să punem un semn al echivalenței între discursul doctrinal (doctrina reprezintă "l'opinion communément professée par ceux qui enseignent le droit (communis opinio doctorum), ou même ceux qui, sans enseigner, écrivent sur le Droit. En ce sens, doctrine s'oppose à jurisprudence"; *Voc. jur.*), şi cel al jurisprudenței ("ensemble des décisions de justice rendues pendant une certaine période soit dans une matière (jurisprudence immobilière), soit dans une branche du Droit (jurisprudence civile, fiscale etc.), soit dans l'ensemble du Droit"; *Voc. jur.*), şi de aceea vom considera că discursul jurisprudențial intră în categoria discursului judiciar, neputând fi încadrat discursului doctrinal.

O clasificare în linii mari similară o găsim la G. Cornu[4]. Printr-o imagine plastică, autorul francez plasează în sânul limbajului juridic cinci *mari limbaje*: limbajul legislativ, limbajul jurisdicțional, limbajul

[1] 2e édition, [Paris], Montchrestien, 2000, p. 22.
[2] Pentru o privire de ansamblu asupra stadiului actual al cercetării limbajului juridic şi asupra diversității terminologice întâlnite în bibliografia de specialitate, vezi Adriana Stoichițoiu-Ichim, *Semiotica discursului juridic*, Bucureşti, Editura Universității Bucureşti, 2001, p. 9-17, 29-30.
[3] *Ibidem*, p. 30-31.
[4] *Op. cit.*, p. 18.

BDD-A6337 © 2003 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:27 UTC)

convenţiilor, limbajul doctrinal, limbajul administrativ, în jurul acestora *gravitând* ceea ce G. Cornu numeşte *discursuri auxiliare*, discursuri care contribuie, şi ele, la realizarea dreptului: pledoarii, rechizitorii, rapoarte, notificări etc. Toate aceste variante nu trebuie considerate ca entităţi distincte unele în raport cu celelalte întrucât, dincolo de individualitatea fiecăreia, există între ele legături strânse, *naturale*, traduse, la nivelul vocabularului, prin unitatea terminologiei juridice, iar la nivel frazeologic, de exemplu, prin preferinţa pentru utilizarea formulelor[5].

Primul[6] şi poate cel mai evident impas în care se găseşte un profan atunci când se află în faţa unui text juridic – text de lege, hotărâre judecătorească, act notarial etc. – este provocat de tehnicitatea vocabularului utilizat[7], de *caracterul* "*straniu*"[8] al acestuia. Chiar şi cei care pretind că înţeleg vocabularul juridic dovedesc, în final, că nu au decât o imagine destul de vagă despre sensul unor termeni juridici[9]: cuvântul *dol*, de exemplu, care înseamnă "inducerea în eroare a unei persoane, prin mijloace viclene, cu scopul de a încheia un act juridic, un contract sau un alt act"[10], îi sugerează unui nespecialist "ceva necinstit" şi este chiar foarte probabil ca acelaşi nespecialist să nu cunoască adjectivul *doloziv*[11].

Dincolo de bariera de cuvinte se găseşte maniera specifică în care sunt construite enunţurile în drept. Printre factorii *(con)textuali* care influenţează receptarea textului juridic, Adriana Stoichiţoiu-Ichim aminteşte: organizarea ierarhică a textului şi a diverselor sale subdiviziuni (articol, alineat), relaţiile dintre ele, prezenţa unor scheme specifice de organizare textuală, modalităţile de asigurare a coeziunii şi coerenţei şi grafica textului[12]. S-a observat că nespecialiştii întâmpină dificultăţi şi-n ceea ce priveşte receptarea corectă a unor *lanţuri nominale*, cum le numeşte autoarea citată, specifice variantei administrative. De exemplu:

---

[5] Vezi J.-L. Bergel, *Théorie générale du droit*, deuxième édition, Dalloz, 1989, p. 224, 232.

[6] Vezi J.-L. Sourioux, P. Lerat, *Le langage du droit*, [Paris], PUF, [1975], p. 12. Autorii observă că "la barrière des mots est le premier obstacle à la communication juridique".

[7] "Il se cache, en effet, derrière chaque mot employé par un juriste, une signification, un texte, une jurisprudence" (Christine Schmidt, *La langue juridique: maux et remèdes*, adresa web: http://www.uni-trier.de/uni/fb5/ffa/lingua.htm).

[8] Vezi J.-L. Sourioux, P. Lerat, *op. cit.*, p. 13.

[9] Vezi Raluca Gruneanţu, *Les textes juridiques (français et roumains) dans la perspective des théories linguistiques actuelles*, dissertation, Timişoara, 1998, p. 90, de unde am preluat şi exemplul dat cu privire la termenul *dol*.

[10] I. Pitulescu, E. Derşidan, P. Abraham, I. Ranete, *Dicţionar de termeni juridici uzuali, explicativ-practic*, f.l., Editura Naţional, f.a., p. 166.

[11] "Un mot comme dol […] évoque pour le non-spécialiste «quelque chose de malhonnête» et il se peut très bien que la même personne ne connaisse pas, en revanche, l'adjectif *dolosif*" (Raluca Gruneanţu, *op. cit.*, p. 90).

[12] Adriana Stoichiţoiu-Ichim, *op. cit.*, p. 171.

BDD-A6337 © 2003 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:27 UTC)

acţiune în constatarea nulităţii absolute a unui act juridic; *cauze de exonerare de răspundere contractuală*; *dobândirea posesiunii moştenirii* etc.[13]. Considerând limbajul juridic dintr-o perspectivă globală, Adriana Stoichiţoiu precizează că acesta prezintă o fizionomie stilistică proprie, o terminologie sistematică şi unitară, precum şi structuri discursive caracteristice[14].

Christine Schmidt propune, la sfârşitul articolului său *La langue juridique: maux et remèdes*[15], o soluţie de urmat pentru cei care, nespecialişti fiind, doresc să înţeleagă *mecanismul de funcţionare* a dreptului: "Toute autre personne (non juriste de formation) souhaitant, enfin, s'engager vers des problèmes juridiques, devra également s'informer sur la matière concernée et ne pas hésiter à employer avec abus les dictionnaires juridiques lui offrant la réelle définition juridique précise du terme qu'elle souhaitera utiliser".

În continuare ne vom ocupa de anumite particularităţi ale semnului lingvistic la nivelul dicursului juridic, urmând ca, în partea a doua a lucrării, să schiţăm câteva trăsături ale discursului avut în vedere, din punct de vedere frazeologic.

D. Irimia[16] indică în mod cât se poate de exact trăsăturile definitorii ale terminologiei juridice atunci când consideră că "mecanismul intern al procesului de semnificare impune, ca distinctive, pentru textul juridic", următoarele particularităţi: sinonimie posibilă, dar nerealizată; univocitate semantică; semnificaţie obiectivă şi închisă; caracterul istoric al semnificaţiei. Cu toate acestea, o parte a trăsăturilor enumerate, mai precis primele două, comportă nuanţări.

Semnificantul, deşi nu participă la semnificaţie, "se impune destinatarului ca pereche cvasi-obligatorie unui anumit semnificat, prin tradiţie". Textul juridic, purtând amprenta conservatorismului său, "impune asocierea semnificatului cu acelaşi semnificant pentru dezvoltarea aceleiaşi semnificaţii"[17].

În procesul de redactare a unei legi, calitatea unui text, din punctul de vedere al limbajului său, este asigurată prin *claritate*, *concizie*, *precizie* şi *accesibilitate*[18]. Una dintre prescripţiile care necesită a fi respectate, pentru satisfacerea acestor calităţi, este *unitatea terminologică*, adică folosirea,

---

[13] *Ibidem*, p. 172.
[14] Idem, *Relaţii text-discurs în limbajul juridic-administrativ*, în AUBLL, XXX (1981), p. 99.
[15] *Adresa web cit*. Vezi şi Adriana Stoichiţoiu-Ichim, *op. cit.*, subcapitolul *DJN din perspectiva nespecialiştilor*, p. 169-181.
[16] D. Irimia, *Structura stilistică a limbii române contemporane*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1986, p. 216-217.
[17] *Ibidem*.
[18] Vezi I. Mrejeru, *Tehnica legislativă*, Bucureşti, Editura Academiei, 1979, p. 101-102; V. D. Zlătescu, *Introducere în legistica formală*, Bucureşti, Editura Rompit, 1995, p. 65-72.

BDD-A6337 © 2003 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:27 UTC)

constantă şi uniformă, a aceleiaşi terminologii nu numai la nivelul unei legi, ci şi la nivelul ansamblului legislativ. Normele de redactare legislativă precizează că: "În textul aceleiaşi legi, în caz de repetare, aceeaşi noţiune trebuie exprimată prin acelaşi termen. Folosirea sinonimelor este contraindicată, întrucât poate da naştere la confuzii. Folosindu-se în cuprinsul legii denumiri diferite pentru aceeaşi noţiune [desfacerea perechii semnificant-semnificat prin introducerea a doi sau mai mulţi semnificanţi, pentru obţinerea aceleiaşi semnificaţii], se poate crea impresia că este vorba despre o altă noţiune"[19].

Şi, totuşi, sinonimele nu lipsesc din textele juridice[20]. O pereche sinonimică oarecum inofensivă (care nu prejudiciază claritatea textului legislativ) este formată din neologismul *succesiune* (< fr. *succession*, DEX, 1996) (art. 685 Cod civil: "Succesiunea poate fi acceptată curat şi simplu, şi sub beneficiu de inventar") şi *moştenire* (< *moşteni*, DLR) (art. 686 Cod civil: "Nimeni nu este obligat de a face acceptarea unei moşteniri ce i se cuvine"). Lucrurile sunt mai complicate în cazul termenilor *viclenie* şi *dol*. Codul civil în vigoare până în 1981 a introdus, la art. 109, alături de termenul vechi *viclenie* (format, prin derivare, din *viclean* + suf. *–ie*, DEX, 1996), neologismul *dol* (< fr. *dol*, DEX, 1996). Autorii codului, din grija "de a nu încărca textele cu prea multe cuvinte neînţelese sau greu de înţeles pentru nespecialist, au adoptat o soluţie oarecum eclectică: în titlul marginal au trecut termenul «modern» [*Anulabilitatea pentru dol*], iar în textul articolului au lăsat expresia «arhaică» [*mijloace viclene*]"[21].

O altă relaţie sinonimică se stabileşte între *cărăuş* (derivat din *cără* cu sufixul *–uş*, DA), termen cu mai mare vechime în limbă, şi termenul *transportator*, respectiv sintagma *operator de transport*. *Cărăuş* este definit în art. 413 al. 2 Cod comercial[22], în timp ce *transportator*/*operator de transport* sunt definiţi în art. 9 al. 3 din Ordonanţa Guvernului 19/1997 republicată privind transporturile[23].

---

[19] I. Mrejeru, *op. cit.*, p. 103. Vezi şi C. Reteşan, *Unele aspecte ale limbajului actelor legislative*, în *Legislaţia şi perfecţionarea relaţiilor sociale*, sub redacţia lui I. Ceterchi, Bucureşti, Editura Academiei, 1976, p. 248. Autorul aduce în discuţie perechea sinonimică *locuinţă* (definiţia termenului a fost dată în Legea nr. 4/1973 privind dezvoltarea construcţiei de locuinţe) şi *apartament* (definit de Legea nr. 5/1973 privind administrarea fondului locativ), definiţiile celor două noţiuni suscitând discuţii cu privire la faptul dacă este vorba de două noţiuni diferite sau despre aceeaşi noţiune.

[20] Pentru o clasificare a sinonimelor în cadrul vocabularului juridic românesc, vezi Adriana Stoichiţoiu-Ichim, *Semiotica*, p. 131-133.

[21] C. Reteşan, *op. cit.*, p. 248.

[22] "Se numeşte «cărăuş» persoana care îşi ia însărcinarea ca într-un mod oarecare să transporte, sau să facă a se transporta, un obiect oarecare".

[23] Vezi A. I. Mircea, *Dreptul transporturilor*, f.l., Editura Alma Mater Timisiensis, 2002, p. 19-20.

BDD-A6337 © 2003 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:27 UTC)

Chiar dacă prezența sinonimelor în corpul vocabularului juridic reprezintă o realitate, G. Cornu surprinde foarte bine rațiunea pentru care sinonimia nu este un fenomen agreat, atunci când afirmă că "le vocabulaire juridique est défavorable à la synonymie parce qu'il est à la recherche de la plus haute précision et qu'il dispose d'un nombre défini de signes pour exprimer un nombre illimité de significations. Sur de telles données, la puissance analytique en laquelle réside l'une des capacités primordiales de l'esprit juridique travaille à chasser des doublons qui sont comme un gâchis linguistique"[24].

Referitor la *univocitatea semantică*, D. Irimia observă că "necesitatea delimitării exacte a componentelor şi datelor realității obiective (relațiile dintre oameni considerate din perspectivă juridică şi relațiile dintre cetățean şi instituțiile publice) şi a receptării fără echivoc a acestor delimitări impune eliminarea oricăror dezvoltări semantice secundare"[25]. Monosemantismul, prin care este satisfăcut criteriul preciziei, caracterizează, în special, neologismele juridice încadrate în categoria numită a "împrumuturilor savante" sau a "termenilor juridici tehnici", neologisme care, în spiritul respectării criteriului accesibilității legii, sunt rar întrebuințate în textele normative. *Termenii tehnici* sunt predominanți, însă, în limbajul specialiştilor, fiind înregistrați în lucrări ştiințifice din domeniul dreptului şi în dicționare specializate: *erede*, *comodat*, *fideicomis*, *sabotaj* etc.[26].

Cu toate acestea, există termeni care posedă două sau mai multe sensuri în chiar sistemul dreptului, fie în aceeaşi ramură de drept, fie în ramuri diferite. Această polisemie a fost numită *internă*[27] – "on pourrait nommer *polysémie juridique ou interne la possession par un même terme d'au moins deux sens juridiques potentiels* (s.a.)"[28], în comparație cu *polisemia externă*, manifestată prin "dubla apartenență a termenilor din VJ [vocabularul juridic], care funcționează – cu sensuri identice sau parțial modificate – şi în VG [vocabularul general].

În funcție de semnificația de bază (primară) există: (1) termeni ai VG care au dobândit un sens specializat în VJ; (2) termeni ai VJ care au pătruns în VG prin procesul de «banalizare» sau «determinologizare»"[29] şi care contribuie la îmbogățirea limbii literare[30]. Constituie exemple de

[24] G. Cornu, *op. cit.*, p. 180.
[25] D. Irimia, *op. cit.*, p. 216.
[26] Vezi Adriana Stoichițoiu-Ichim, *Semiotica*, p. 112-114.
[27] *Ibidem*, p. 115-121 (despre polisemia termenilor juridici); G. Cornu, *op. cit.*, p. 94-122.
[28] G. Cornu, *op. cit.*, p. 94.
[29] Adriana Stoichițoiu-Ichim, *Semiotica*, p. 115.
[30] "Limba literară şi-a sporit mijloacele de expresie împrumutând şi din limbajul juridic numeroase expresii devenite uzuale în exprimarea cultă: *a pleda o cauză*, *a face apel*, *în ultimă instanță* etc., etc." (Şt. Munteanu, V. D. Țâra, *Istoria limbii române literare.*

BDD-A6337 © 2003 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:27 UTC)

termeni cu dublă apartenenţă: (1) *abatere* "încălcare a unei dispoziţii legale, prezentând un grad de pericol social mai redus decât infracţiunea şi pentru care se prevăd sancţiuni nepenale […]"; *fructe* "tot ceea ce un lucru produce în mod periodic, fără ca substanţa sa să scadă; au această calitate de exemplu: recoltele, chiriile, dobânzile, prăsila animalelor etc."; *scuze* "denumire dată în literatura juridică circumstanţelor atenuante legale [scuze atenuante]" etc.; (2) *divorţ* "nepotrivire, dezacord între două lucruri, acţiuni, idei etc." (DEX, 1996); *faliment* "ruină, eşec total" (DEX, 1996); *rechizitoriu* "acuzare gravă şi violentă" (DEX, 1996); *sentinţă* "stigmatizare, oprobiu, blam" (DEX, 1996) etc.[31].

Polisemia internă[32], considerată de G. Cornu, datorită numărului mare de termeni pe care îi afectează, "une marque essentielle du vocabulaire juridique"[33], este întâlnită, "de regulă, la cuvinte reprezentative din punct de vedere noţional şi al frecvenţei"[34]. Termenul *obligaţie* cunoaşte, în dreptul civil, următoarele sensuri: 1. raport juridic civil; 2. datoria pe care o are debitorul; 3. înscris constatator; 4. titlu de valoare[35]. Prin *rude apropiate*, în dreptul penal se înţelege: "ascendenţii şi descendenţii, fraţii şi surorile, copiii acestora, precum şi persoanele devenite prin înfiere, potrivit legii, astfel de rude" (art. 149 al. 1 Cod penal), pentru ca, în alte ramuri ale dreptului, cum ar fi dreptul civil, noţiunea să nu fie utilizată, fiind prea vagă, iar în dreptul familiei să se opereze cu o tipologie mai precisă, bazată pe criteriul descendenţei – *rudenie firească (de sânge)*, *rudenie rezultată din înfiere* şi *rudenie prin alianţă* (afinitate)[36].

Adriana Stoichiţoiu-Ichim constată următoarele modalităţi principale de rezolvare a polisemiei din VJ prin dezambiguizare şi actualizarea unui unic sens (specializat): (1) utilizarea termenilor în contexte juridice bine determinate; (2) inserarea în unităţi sintagmatice cu semnificaţie juridică; (3) re(definirea) în textul legislativ sau în dicţionare specializate[37]. Importanţa contextului în rezolvarea polisemiei este precizată şi de D. Irimia prin următoarea afirmaţie: "Contextul în care semnele lingvistice intră în relaţii sintagmatice, între ele, anulează progresiv orice posibilitate de ambiguitate"[38].

Privire generală. Ediţie revizuită şi adăugită, Bucureşti, Editura Didactică şi Pedagogică, 1983, p. 295).

[31] Vezi Adriana Stoichiţoiu-Ichim, *Semiotica*, p. 115-119.

[32] Pentru clasificarea polisemiei interne, vezi Adriana Stoichiţoiu-Ichim, *Semiotica*, p. 120-121; G. Cornu, *op. cit.*, p. 100-107.

[33] G. Cornu, *op. cit.*, p. 99.

[34] Adriana Stoichiţoiu-Ichim, *Semiotica*, p. 119.

[35] Vezi *Ibidem*, p. 120.

[36] Vezi *Ibidem*, p. 119.

[37] *Ibidem*, p. 121-122.

[38] D. Irimia, *op. cit.*, p. 216.

BDD-A6337 © 2003 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:27 UTC)

Fenomene socio-culturale[39], dreptul şi limba sunt supuse dinamicii schimbărilor pe care le cunoaşte societatea. G. Cornu observă că "chacun [le droit et la langue] reçoit les impulssions qui l'infléchissent et l'adaptent du flux spontané des usages et de l'action volontaires des autorités (néologie et innovations législatives étant d'ailleurs parfois associées). En définitive, ce qui scelle la parenté du droit et de la langue, c'est la médiation d'un troisième terme, le milieu nourricier qui accompagne leur épanouissement, d'un mot, la culture dont ils sont issus. Droit et langue sont des faits culturels"[40].

Semnificaţia semnului lingvistic (juridic), prin caracterul ei *istoric*, "rămâne obiectivă şi constantă doar într-un cadru social-politic şi juridic dat"[41]. Dinamica terminologiei juridice se găseşte, astfel, în strânsă legătură cu schimbările produse în modul de organizare politică şi socială pe care le cunoaşte societatea românească după 1989. Adriana Stoichiţoiu-Ichim[42] consideră că prin acest proces de perfecţionare şi sistematizare a legislaţiei se impun modificări "atât în conţinutul legilor (prin abrogarea, modificarea sau reformularea unor articole), cât şi în denumirea şi definirea unor concepte specifice", modificări reflectate prin:

- *apariţia de noi termeni* (de regulă împrumutaţi sau calchiaţi) pentru a desemna referenţi sau reglementări recent introduse în legislaţia românească (instituţii sau acte juridice, infracţiuni, tipuri de convenţii, contracte, acorduri etc.): *Avocatul Poporului*; *ONG* (organizaţie non-guvernamentală); *ordonanţă de urgenţă*; *crimă organizată*; *acord stand-by*; *contract de leasing*; *asigurare de malpraxis* etc.;

- introducerea în legislaţia românească a unor *termeni sau sintagme* menţionate în dicţionare anterioare anului 1990 *cu referire exclusiv la legislaţia străină*: *contract de engineering* şi *contract de know-how*; *inamovabilitate* ("situaţie juridică privilegiată creată, în unele state capitaliste, în favoarea unor categorii de funcţionari […] în scopul declarat de a-i sustrage dependenţei faţă de organele puterii executive") etc.;

- *reintroducerea în uz* a unor termeni sau sintagme aparţinând "dreptului burghez": *concesiune*; *domeniu [public]*; *Curte de Apel/Casaţie/Supremă* etc.;

- *dispariţia din uz* a unor termeni/sintagme aparţinând dreptului socialist: *cooperativizare socialistă*; *naţionalizare socialistă*; *organizaţie socialistă de stat* etc. Nota I, cuprinsă în *Dispoziţiile finale* ale Codului de

[39] "Ce sont tous deux [le droit et la langue] des phénomens sociaux, de formation largement coutumière, et empreints d'un certain caractère contraignant, normatif" (Carbonnier, *Introduction*, 21, apud G. Cornu, *op. cit.*, p. 12).
[40] G. Cornu, *op. cit.*, p. 12.
[41] D. Irimia, *op. cit.*, p. 216-217.
[42] Vezi Adriana Stoichiţoiu-Ichim, *Semiotica*, p. 153-154.

BDD-A6337 © 2003 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:27 UTC)

procedură penală, prevede înlocuirea termenului *organizaţie* cu *unitate* şi, implicit, înlocuirea unui grup de sintagme cum ar fi: *organizaţii de stat sau obşteşti*; *organizaţii cooperatiste sau alte organizaţii obşteşti*; *întreprinderi şi organizaţii economice de stat, cooperatiste sau alte organizaţii obşteşti* etc., cu sintagma *unităţi la care se referă art. 145 din Codul penal*.

Anumiţi termeni juridici au cunoscut o îmbogăţire sau o restrângere a sensului, în funcţie de schimbările produse în societate: termenul *imunitate* a fost definit în *Dicţionarul juridic penal*[43] numai în raport cu convenţiile internaţionale, iar astăzi se utilizează frecvent în sintagma *imunitate parlamentară*; termenul *piraterie*, definit în acelaşi dicţionar (p. 221) numai în raport cu pirateria aeriană şi maritimă, şi-a extins sfera de aplicabilitate în domeniul informaticii şi al audio-vizualului; o lărgire a sensului cunoaşte şi termenul *hangii*, folosit de Codul civil, art. 1623, şi care trebuie citit astăzi: "patroni de hoteluri, moteluri, campinguri sau companii de vagoane de dormit ori de navigaţie maritimă sau fluvială"[44]. Restrângerea sensului pare să se manifeste în cazul formulei latineşti *restitutio in integrum*, care, supusă unei tendinţe de specializare, este folosită, tot mai frecvent, pentru a desemna repunerea în posesie a persoanelor deposedate de regimul comunist[45].

L'autre versant du langage du droit, cum îl numeşte G. Cornu punându-l în raport cu vocabularul juridic, *discursul juridic* reprezintă "la mise en œuvre de la langue, par la parole, au service du droit"[46]. Cercetătorul francez, stabilind coordonatele juridice şi lingvistice[47] ale textului juridic, consideră că "le discours juridique est un acte linguistique en ce qu'il met en œuvre, par l'expression et pour la communication, la

[43] G. Antoniu, C. Bulai, Gh. Chivulescu, *Dicţionar juridic penal*, Bucureşti, 1976, p. 128-129, apud Adriana Stoichiţoiu-Ichim, *Semiotica*.
[44] V. D. Zlătescu, *op. cit.*, p. 67.
[45] Vezi Adriana Stoichiţoiu-Ichim, *Semiotica*, p. 153-154. Precizăm că specializarea se manifestă numai în uz, nu şi la nivelul teoriei generale a dreptului.
[46] G. Cornu, *op. cit.*, p. 211.
[47] Este bine cunoscut deja faptul că lingvistica juridică reprezintă un "domeniu intermediar", o "disciplină mixtă" (vezi Al. Graur, *Lingvistică juridică*, în "România literară", XIV (1981), nr. 36, p. 9), astfel că cercetarea limbajului juridic implică coroborarea cunoştinţelor de specialitate ale unui jurist cu cele ale unui lingvist. Pe teren românesc s-a dezvoltat un bun dialog între reprezentanţii celor două domenii (vezi Al. Graur, *op. cit.*, apărut ca răspuns la articolul lui B. Berceanu, *Dreptul şi limba – ştiinţa dreptului şi lingvistica*, în SCJ, XXVI (1981), nr. 3, p. 247-266 sau vezi B. Diamant, Iulia Mănăilă, *Unele probleme ale terminologiei juridice*, în SCJ, XXIX (1984), nr. 3, p. 246-249, unde sunt aduşi în discuţie, insistându-se asupra particularităţilor lor juridice, câţiva termeni – *coparticipare*, *codevălmăşie*, *a delapida/a dilapida*, *a solicita*, *viciu* etc. – preluaţi din lucrarea lui Al. Graur, *Dicţionar al greşelilor de limbă*, Bucureşti, Editura Academiei, 1982, p. 79).

BDD-A6337 © 2003 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:27 UTC)

langue naturelle dans laquelle communiquent les sujets du discours“[48]. Toate elementele comunicării – emițător, destinatar, mesaj, canal, referent, cod – se regăsesc în textul juridic. “De la bouche de l’avocat à l’oreille du juge, la plaidoirie prononcée à la barre pour la défense d’un client permet de répérer tous ces éléments: les protagonistes du discours, la voix qui porte le message, la langue dans laquelle il est dit, l’énoncé des faits et des arguments etc.“[49].

Prezența sau absența termenilor juridici sau a mărcilor stilistice ale discursului juridic[50] nu determină, în mod necesar, caracterul juridic al unui astfel de discurs. Există texte juridice din care lipsesc elemente ale vocabularului juridic: “Cenzura de orice fel este interzisă“ (art. 30 al. 2 Constituție), “La muncă egală, femeile au salariu egal cu bărbații“ (art. 38 al. 4 Constituție) sau “Ce profesiune ai?“[51] din interogatoriul magistraților, după cum există şi texte juridice *lipsite de orice efect de stil*[52]: “Servituțile aparente sunt acelea care se cunosc prin lucrări exterioare, precum: o uşă, o fereastră, o apaducere […]“ (art. 622 al. 3 Cod civil). Pentru G. Cornu, finalitatea mesajului este cea care determină juridicitatea discursului: “Un discours peut être dit juridique soit, directement, parce qu’il établit ou dit le droit, soit, plus généralement, parce qu’il concourt à la réalisation du droit [...]. Il ressort de là que le caractère juridique du discours tient à la *finalité du message: Est juridique tout message qui tend à l’établissemnet ou à l’application des normes de droit* (s.a.)“[53].

Considerată drept trăsătură definitorie a stilului juridic[54], larga utilizare a *formulelor* “este justificată pe de o parte de nevoia exprimării

[48] G. Cornu, *op. cit.*, p. 211.
[49] *Ibidem*, p. 213.
[50] *Ibidem*, p. 214, sunt enumerate următoarele particularități stilistice ale discursului juridic: “envolée, répétition, archaïsme de construction etc.“.
[51] R. Dimiu, în *Limbajul juridic*, Bucureşti, Editura “Curierul judiciar“, 1930, p. 64-65, afirmă, referitor la limbajul magistraților, că, deşi în cursul dezbaterilor aceştia trebuie să se exprime în “limbajul ştiințific propriu oricărui jurist“, totuşi, “față de împricinați, de acea mulțime care nu cunoaşte expresiunile culte şi nici pe cele ştiințifice, ci numai vorbirea vulgară, ei vor trebui să se adreseze în cuvinte inteligibile şi obişnuite. Întrebările ce li se pun în termeni pe care ei nu îi cunosc, nu pot avea răspunsuri juste“, cum s-a întâmplat în cazul întrebării: “Ce *profesiune* ai?“, al cărei răspuns a fost: “Sunt *minoră*“ (*ibidem*, p. 65).
[52] Vezi G. Cornu, *op. cit.*, p. 213-214.
[53] *Ibidem*, p. 214.
[54] “Caracteristica lui principală [a limbajului juridic] este că recurge la diverse formule pentru a comunica ceea ce are de comunicat. Aceste formule pot reprezenta, de cele mai multe ori chiar reprezintă, rezultatul unor raționamente, care nu se redau însă niciodată în toată desfăşurarea lor ca în stilul ştiințific“ (I. Coteanu, *Stilurile moderne ale limbii române literare*, în LR, IX (1960), nr. 2, p. 61). “Dans le langage du droit se manifeste un des caractères les plus constants et les plus importants de l’activité juridique: la tendance à se reduire en formule“ (J. L. Sourioux, P. Lerat, *op. cit.*, p. 69). “Este destul să ne gândim

BDD-A6337 © 2003 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:27 UTC)

concise a rezultatelor unor raţionamente normative, iar pe de altă parte, de necesitatea de a asigura larga aplicabilitate a normei prin formularea unor reguli tipice, cu caracter abstract şi general“[55].

Astfel de formule[56] au statutul unui *discurs repetat*, dacă ar fi să întrebuinţăm o sintagmă definită de E. Coşeriu[57], sau, după cum explică J.L. Sourioux şi P. Lerat, al unor *construcţii complexe*[58], “ne se prêtant à aucune modification formelle“: *acceptarea sub beneficiu de inventar*; *autoritatea lucrului judecat*; *acţiunea în stabilirea paternităţii*; *clauza naţiunii celei mai favorizate*; cel (cei) *de-al treilea* “personne n’ayant été ni partie ni représentée à un contrat qui n’est pas touchée par son effet obligatoire et peut tout au plus se le voir opposer“ (*Voc. jur.*); *început de probă scrisă*; *înscris sub semnătură privată*; *taxa pe valoarea adăugată* etc.

Statut de discurs repetat au şi *adagiile în limba latină* caracterizate, în principal, prin concizie[59] (*Impossibilium*, *nulla obligatio est*) şi generalitate[60] (la începutul unui adagiu revin, adesea, pronume şi adjective pronominale nehotărâte sau negative: *nemo*, *omnis*, *omnes*, *omnia*, *nullus*, *nulla*, *nullum*, *nihil* etc.): *Semel heres*, *semper heres*; *Infans conceptus pro nato habetur quoties de commodo ejus agitur*; *Nemo auditur propriam turpitudinem allegans*; *Nemo plus juris ad alium transfere potest quam ipse habet*; *Nullum crimen sine legem*; *Error communis facit jus* etc.[61].

---

la ce tiranic se repetă *având în vedere* şi *considerând* la oricare aliniat din orice hotărâre judecătorească ca să ne dăm seama de spiritul conservator al scriitorilor jurişti. Formulă, logică, simplitate, iată calităţile şi caracteristicile stilului judiciar“ (R. Dimiu, *Stilul judiciar*, [Bucureşti], “Vremea“, [1939], p. 19).

[55] Adriana Stoichiţoiu-Ichim, *Semiotica*, p. 84.

[56] Terminologia adoptată de G. Cornu, în *op. cit.*, p. 177, cu referire la aceste formule, este de *ensembles soudés*, iar cea folosită de J. L. Sourioux, P. Lerat, în *op. cit.*, p. 31, este de *séquences figées*.

[57] *Arhitectura şi structura limbii*, în *Prelegeri şi conferinţe (1992-1993)*, [Iaşi], [1994], p. 49-64. Autorul distinge, în cadrul limbajului primar, care organizează realitatea prin mijloace lingvistice, între *vorbirea repetată* sau *discursul repetat* şi *tehnica liberă*. Discursul repetat este reprezentat de unităţi frazeologice care, în principiu, nu admit substituţii şi, datorită lui, afirmă E. Coşeriu, vorbirea apare “ca un fel de pictură cu colaj simultan, adică, în parte este tehnică actuală şi în parte sunt bucăţi de vorbire deja existente şi duse, ca să zicem aşa, de tradiţie, în toate aceste expresii, locuţiuni fixe, în proverbe, citate ş.a.m.d.“ (p. 55).

[58] “groupes complexes“ (J. L. Sourioux, P. Lerat, în *op. cit.*, p. 31).

[59] “Tout adage est le produit d’un effort de concision, et cet effort de concision est lui-même un effet de l’art. Dans l’adage, il y a toujours de la *concision* et de *l’art*, de l’économie et du génie de langage. L’adage est un parler bref et un parler d’or“ (G. Cornu, *op. cit.*, p. 390).

[60] *Ibidem*, p. 363.

[61] Despre maxime şi adagii în drept, precum şi despre importanţa limbii latine pentru limbajul juridic, vezi G. Cornu, *op. cit.*, p. 359-411.

BDD-A6337 © 2003 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:27 UTC)

Folosirea unor formule de acest fel reprezintă "una dintre particularităţile cele mai frapante ale limbajului juridic"[62]. Adagiile enumerate sunt încadrate de G. Cornu în categoria celor care *enunţă* dreptul ("des adages qui énoncent le droit") şi care reprezintă, în special, reguli tehnice, principii generale, norme/directive de interpretare, explicaţii cu caracter fundamental etc.[63].

O altă categorie de adagii o constituie cele care *susţin* dreptul ("des adages qui soutiennent le droit")[64]: *Dura lex sed lex*; *Jus est ars boni et aequi*; *In pari causa*, *melior est causa possidentis* […]; *Quod nullum est nullum producit effectum*; *Testis unus*, *testis nullus* etc.

Există o serie de adagii în limba latină care au un caracter juridic, dar a căror utilizare depăşeşte sfera juridicului, adaptându-şi, astfel, sensul în funcţie de contextul (juridic sau extrajuridic) în care apar[65]:

Casus belli[66] – expresie utilizată în dreptul internaţional public care desemnează orice fapt de natură a antrena un război între două sau mai multe puteri. Adesea, de-a lungul istoriei, *casus belli* a reprezentat mai degrabă un pretext pentru un conflict decât raţiunea profundă a confruntării. Literal, expresia înseamnă "caz de război". Un *casus belli* va fi, deci, un eveniment care pune adversarii, două state, de exemplu, în situaţia de a angaja un război. Această expresie este folosită şi în situaţii mai puţin "dramatice", pentru a desemna începutul unei neînţelegeri între două persoane.

---

[62] G. Mateuţ, A. Mihăilă, *Logica juridică*, Bucureşti, Lumina Lex, 1998, p. 49.

[63] *Ibidem*, p. 371.

[64] "L'essentiel est de comprendre que toute sorte d'adages qui n'énoncent pas de règle de droit *stricto sensu*, sont cependant *des lumières pour le droit* (s.a.). Même si on les situe, relativement au droit plus compartimenté que l'on conçoit couramment, comme des éléments extérieurs, ils contribuent à la marche du droit, à son progrès et à sa réalisation, par les idées et les *valeurs* (s.a.) qu'ils expriment. Dans l'assortiment un peu hétéroclite de ces *adages de renfort* (s.a.), le sublime cotoie le quotidien. Mais entre les préceptes supérieurs et les conseils pratiques, la sagesse fait miroiter toutes ses facettes: traits de bon sens ou d'evidence, jugements de valeur. *Ils font du droit une sagesse* (s.a.)" (*Ibidem*, p. 375).

[65] Expresiile explicate în limba franceză sunt preluate de pe situl internet *Locutio.com. Expressions et citations latines*, http://www.locutio.com/expressions-juridiques/cadreexpresjuridiques.htm .

[66] "Expression utilisée en droit international public qui désigne tout fait de nature à entraîner la guerre entre puissances. Souvent dans l'histoire, le *casus belli* est davantage un prétexte au conflit que la raison profonde de la belligérence. L'expression signifie littéralement "un cas de guerre". Un *casus belli* sera donc un événement qui place les adversaires, deux états par exemple, dans le cas de se faire la guerre. Cette expression est également employée dans des cas moins dramatiques pour signifier le début d'une inimitié entre des personnes". Locuţiunea este modernă, fiind atestată în limba franceză începând cu mijlocul secolului al XIX-lea (vezi ***, *Le Maxidico*, dictionnaire encyclopédique de la langue française, Éditions de la Connaissance, 1996, p. 186).

BDD-A6337 © 2003 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:27 UTC)

Erga omnes[67] – în drept, în general, *erga omnes* se foloseşte atunci când un act, o decizie sau o hotărâre este opozabil(ă) tuturor, nu numai persoanelor direct interesate. Literal, expresia înseamnă "față de toți".

Ex cathedra[68]– locuțiune folosită în dreptul canonic care înseamnă "cu titlu oficial". Este aplicată condițiilor de infailibilitate pontificală, precizată de Consiliul Vaticanului în 1870. Literal, expresia înseamnă "de la catedră". *Ex cathedra* se spune despre papă atunci când, în calitate de şef al Bisericii, proclamă "une vérité de foi". Profesorul care vorbeşte *ex cathedra* este cel care întrebuințează un ton doctoral şi dogmatic adresându-se elevilor săi.

Honoris causa[69]– în drept, tot ceea ce este făcut *honoris causa* este lipsit de consecințe juridice, extrajuridic expresia însemnând "cu titlu onorific".

Manu militari "cu putere armată"; expresia semnifică punerea în executare a unui ordin sau a unei obligații cu ajutorul forței de constrângere a statului[70]. În sens general, a proceda *manu militari* înseamnă "a pune capăt unei stări de lucruri prin măsuri drastice"[71].

Sine die[72], "fără a fixa ziua". În drept, în general, locuțiunea exprimă nedeterminarea temporală; este folosită, în special, în limbajul diplomaților pentru a desemna amânarea unei conferințe la o dată neprecizată […]. A amâna un proces *sine die* înseamnă a-l amâna într-un viitor ipotetic, fără a fixa data. Iată o bună ocazie de eschivare. Când justiția oamenilor îşi permite eternitatea calendelor greceşti, ea nu mai serveşte la nimic. În "Le Monde" (miercuri, 18 februarie 1998), găsim, la pagina 5, sub semnătura

---

[67] "En droit général *erga omnes* veut dire qu'un acte, une décision ou un jugement a un effet à l'égard de tous, et non seulement à l'égard des personnes directement concernées. Expression qui signifie littéralement «envers tous»".

[68] "Locution du droit canonique qui signifie «à titre officiel». S'applique aux conditions de l'infaillibilité pontificale qui a été précisée par le Concile du Vatican en 1870. Expression qui littéralement signifie «du haut de la chaire». *Ex cathedra* se dit du pape lorsqu'en tant que chef de l'Eglise, il proclame une vérité de foi. Le professeur qui parle *ex cathedra* est celui qui emploie un ton doctoral et dogmatique en s'adressant à ses élèves".

[69] "En droit, tout ce qui est fait *honoris causa* est dépourvu de conséquences juridiques. Expression qui signifie «à titre honorifique»".

[70] "Expression […] utilisée pour désigner l'exécution d'un ordre ou d'une obligation par la force publique" (*Voc. jur.*, p. 538).

[71] Felicia Ştef, *Dicționar de expresii juridice latine*, Bucureşti, Editura Oscar Print, 1995.

[72] "«Sans fixer de jour». En droit général, la locution, qui exprime l'indétermination temporelle, est surtout employée dans la langue diplomatique pour qualifier l'ajournement d'une conférence à une date qui n'est pas précisée […]. Renvoyer un procès *sine die*, c'est le renvoyer dans un futur hypothétique, sans fixer de date. Voilà en fait un bon moyen de dérobade. Quand la justice des hommes se donne l'éternité des calendes grecques, elle se réduit tout simplement à rien. Dans «Le Monde» du mercredi, 18 février 1998, on trouve en page 5, sous la plume de Laurent Zecchini: «Redoutant un échec, en novembre 1997, Bill Clinton, avait renvoyé *sine die* le vote du Congrès [...]»".

BDD-A6337 © 2003 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:27 UTC)

lui Laurent Zecchini: "Redoutant un échec, en novembre 1997, Bill Clinton, avait renvoyé *sine die* le vote du Congrès [...]".

Regulile juridice, în general, şi adagiile formulate în latină, în special, au următoarele funcţii[73]: *rol mnemotehnic* – învăţarea maximei în latină face ca propoziţia respectivă să-şi păstreze o formă exactă, în timp ce folosirea limbii materne predispune, deseori, la înlocuirea unor termeni cu sinonimele lor şi duce la alterarea sensului acelei reguli, în cazul în care aceste sinonime au o extensiune diferită; folosirea argumentelor formulate în latină asigură *înlăturarea riscului polisemiei* în cazul traducerilor în alte limbi, deoarece ele sunt de uz internaţional; rolul de *a exprima gravitatea şi solemnitatea* deciziilor juridice, dându-le greutatea oferită de tradiţie şi înlăturând suspiciunea potrivit căreia deciziile luate în lipsa legii sunt arbitrare.

Din tipologia generală a discursurilor juridice[74] se desprinde discursul juridic normativ. "Legile [arăta Montesquieu] nu trebuie să fie subtile, ele sunt făcute pentru oameni cu o putere de înţelegere mijlocie; ele nu sunt deloc o artă logică, ci raţiunea simplă a unui părinte de familie"[75]. Cu această afirmaţie este adusă în discuţie una din calităţile esenţiale, amintite deja, ale actului normativ, *accesibilitatea*, considerată o "condiţie necesară a prezumţiei de cunoaştere a legii"[76], prezumţie sintetizată de adagiul latin *Nemo censetur legem ignorare*.

Într-adevăr, pentru a fi respectată, legea trebuie să fie, nu atât cunoscută, cât mai ales înţeleasă[77], şi am putea crede că ne aflăm în faţa unui paradox determinat de necesitatea de a conjuga cele două cerinţe fundamentale ale normei juridice: *tehnicitatea* şi *accesibilitatea* legii[78], o

---

[73] G. Mateuţ, A. Mihăilă, *op. cit.*, p. 49-50.

[74] Redat printr-o imagine metaforică, "le droit a mille bouches, qui correspondent non seulement aux sources formelles proprement dites du droit (loi en ses textes, coutume en ses dictons, maximes et adages) mais à toutes les voix qui se mêlent dans la création ou la réalisation du droit" (G. Cornu, *op. cit.*, p. 218).

[75] *Spiritul legilor*, apud V. D. Zlătescu, *op. cit.*, p. 65.

[76] V. D. Zlătescu, *op. cit.*, p. 65.

[77] I. Coteanu observă că "limbajul juridico-administrativ este determinat, în diversele lui aspecte, de raportul dintre cunoştinţele şi scopul legiuitorului şi ale celor care trebuie să li se supună" (*Structura şi evoluţia limbii române (de la origini până la 1860)*, Bucureşti, Editura Academiei, 1981, p. 156).

[78] Adriana Stoichiţoiu-Ichim, în *Semiotica*, p. 111, numeşte "aparente contradicţii", pe de o parte, complementaritatea care trebuie să existe între cerinţa de accesibilitate şi caracterul tehnic al exprimării juridice ("la technicité du langage du droit est une éxigence irréductible de la fonction sociale du droit […]; le langage ordinaire n'est pas une alternative du langage juridique. Ce sont deux éléments complémentaires. Le langage du droit baigne dans la langue qui le porte. Les marques techniques ne sont que des points en relief sur le fond clair de la langue commune", G. Cornu, *op. cit.*, p. 26), iar pe de altă parte, cea dintre *precizia* şi *suplеţea* aceleiaşi exprimări.

BDD-A6337 © 2003 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:27 UTC)

astfel de incompatibilitate rămânând, totuşi, la un nivel superficial. Francis Gervais, preşedintele baroului avocaţilor din Québec consideră că "la loi, en effet, n'est pas une œuvre de littérature", astfel că "il ne faut pas sacrifier la solénnité de la loi, ainsi que de notre société de droit, à la volonté de tout vouloir simplifier"[79].

Din punctul de vedere al tehnicii legislative, regulile care trebuie respectate la redactarea proiectelor de acte normative, pentru a realiza un *text reuşit*, sunt: "folosirea corectă a *regulilor de construcţie gramaticală*, *de sintaxă şi de topică*, *a semnelor de ortografie* (s.a.) […]. Pentru a se realiza cerinţa de claritate şi precizie, textul legii trebuie redactat într-un stil articulat cu *legături coerente* (s.a.) între propoziţii şi părţile morfologice. Greşelile gramaticale, de topică dezorganizează textul. *Ortografia* (s.a.) trebuie să fie corectă. Semnele de punctuaţie (virgula, punctul etc.) au, în text, rostul lor, nu pot fi puse la întâmplare, întrucât pot conduce, uneori, la interpretări diferite"[80].

Referitor la normele juridice, Adriana Stoichiţoiu observă că acestea "reprezintă prototipuri de acţiuni exprimate sub forma unor scheme propoziţionale deontice"[81]. În opinia juriştilor, "în conceptul ei, norma juridică cere o conduită tipică subiectului generic în anumite condiţii, cu precizarea urmărilor în cazul încălcării a ceea ce a cerut"[82]. Majoritatea teoreticienilor jurişti consideră că norma juridică are o structură tripartită, formată din *ipoteză*, *dispoziţie*, *sancţiune*. Ipoteza cuprinde descripţii ale unor stări de lucruri generice, iar dispoziţia cuprinde o prescriere a unei conduite-tip: "dacă este *a*, atunci trebuie să se facă *b*", în timp ce mijloacele de constrângere, care impun realizarea normelor juridice, constituie sancţiunea. Dispoziţiile, în funcţie de conduita normată, pot fi: *onerative*, când *obligă* la săvârşirea unei acţiuni-tip, modalitatea deontică a normei fiind "este obligatoriu să"; *prohibitive* atunci când interzic o acţiune –tip (conduită-tip), printr-un text explicit sau implicit ("este interzis să"); *permisive*, când lasă subiectele generice să opteze între mai multe conduite, prevăzute de legiuitor ("este permis să")[83].

Sunt destul de rare situaţiile în care toate cele trei elemente care compun norma să fie exprimate în planul lingvistic al aceluiaşi articol[84]:

---

[79] F. Gervais, *La rédaction législative n'est pas une œuvre de littérature*, adresa web http://www.barreau.qc.ca/journal/frameset.asp?article=/journal/vol33/no17/propos.html.
[80] I. Mrejeru, *op. cit.*, p. 104.
[81] Vezi Adriana Stoichiţoiu, *Relaţii*, p. 101.
[82] Gh. C. Mihai, R. I. Motica, *Fundamentele dreptului. Teoria şi filosofia dreptului*, [Bucureşti], Editura All, 1997, p. 26.
[83] *Ibidem*, p. 25-33.
[84] "Dans la plupart des cas, les normes juridiques ne sont pas unitaires, car tous les éléments [de la norme] n'apparaissent pas dans le même article. C'est l'un des facteurs

BDD-A6337 © 2003 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:27 UTC)

“Bunurile dobândite în timpul căsătoriei, de oricare dintre soți (ipoteza), sunt, de la data dobândirii lor, bunuri comune ale soților (dispoziția).

Orice convenție contrară este nulă (sancțiunea)“ (art. 30 al. 1 şi 2 Cod civil).

Predominante, în dreptul penal, sunt normele prohibitive care au o structură sintactico-semantică tipică şi repetabilă. În exprimarea normei, categoriile obligatorii sunt *infracțiunea* (I) şi *sancțiunea* (S), alături de acestea putând apărea şi categorii semantice precum: *agentul* (A), *partea vătămată* (PV), *instrumentul* (In), *circumstanțe* (C), *finalitate* (F) etc. De exemplu: I∩In∩PV∩A∩S: “Punerea în primejdie gravă, prin măsuri sau tratamente de orice fel, a dezvoltării fizice, intelectuale sau morale a minorului, de către părinți sau orice persoană căreia minorul i-a fost încredințat spre creştere şi educare (ipoteza), se pedepseşte cu închisoare de la 2 la 12 ani (sancțiunea)“ (art. 306 Cod penal)[85].

Sintetizând, putem stabili ca trăsături generale ale discursului juridic, numărul mare şi importanța formulelor, tendința accentuată spre stereotipie, datorată conservatorismului[86], neutralitatea, impersonalitatea, generalitatea etc.

Cercetarea limbajului şi a discursului juridic are o dublă importanță, atât pentru ştiința limbii, prin explorarea posibilităților ei, cât şi pentru ştiința dreptului, în special cu privire la activitatea legislativă, dar şi la sfera dreptului internațional, în rezolvarea problemelor de traductologie sau interpretare de specialitate etc. La realizarea unei astfel de cercetări, cunoştințele şi calitățile unui lingvist trebuie dublate de cele ale unui jurist, ale celui inițiat, ale celui care cunoaşte şi înțelege, din interior, funcționarea întregului sistem al dreptului.

SIGLE ŞI ABREVIERI

AUBLL = “Analele Universității Bucureşti“. *Limba şi literatura română*, Bucureşti, I, 1954 ş.u.
DA = Academia Română, *Dicționarul limbii române*, Bucureşti, I, 1913 ş.u.

---

qui déterminent le décalage entre la structure linguistique et celle logique de la norme […]“ (Raluca Gruneanțu, *op. cit.*, p. 43).

[85] Vezi Adriana Stoichițoiu, *Relații*, p. 101-102.

[86] Conservatorismul este ilustrat şi de menținerea în uz a unor construcții care au încetat de a mai reflecta realitatea, cum se întâmplă cu sintagma *scrisoare de trăsură*. Folosită pentru a denumi forma scrisă a contractului de transport (vezi A. I. Mircea, *op. cit.*, p. 54), această construcție şi-a pierdut sensul referențial, abstractizându-se – transportul nu se mai face de mult, în principal, cu trăsura –, ajungându-se chiar la sintagme paradoxale, în plan logic, cum ar fi: *scrisoare de trăsură fluvială* (*ibidem*, p. 169) sau *scrisoare de trăsură aeriană* (*ibidem*, p. 200).

BDD-A6337 © 2003 Editura Universității de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:27 UTC)

DEX, 1996 = Academia Română, Institutul de lingvistică ”Iorgu Iordan”, *Dicţionarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1996.
DLR = Academia Română, *Dicţionarul limbii române*, serie nouă, Bucureşti, 1965 ş.u.
LR = “Limba română“, Editura Academiei, Bucureşti, I, 1952 ş.u.
PUF = Presses Universitaires de France.
s.a. = sublinierea autorului.
SCJ = “Studii şi cercetări juridice”, Bucureşti, I, 1955 ş.u.
Voc. jur. = *Vocabulaire juridique*, publié sous la direction de Gérard Cornu, Quadrige/PUF, 2000.

ASPECTS ACTUELS DU DISCOURS JURIDIQUE

(Résumé)

Nous avons choisi de décrire, sans être exhaustif, le discours juridique en nous appuyant sur une double perspective: d’un coté, nous avons mis en évidence quelques traits caractéristiques du signe linguistique au sein du vocabulaire juridique, en insistant sur la présence de la synonymie et de la polysémie et aussi sur la dynamique du vocabulaire concerné, liée aux changements de la société, et, de l’autre coté, nous nous sommes occupé de la phraséologie du discours juridique, avec un regard plus attentif sur la place que les formules y occupent et sur quelques particularités du discours normatif.

L’analyse du discours juridique apporte des résultats notables tant pour la linguistique, par la mise en valeur des possibilités d’expression de la langue, que pour la théorie du droit, spécialement en ce qui concerne la rédaction des lois, mais aussi l’activité de traduction/interprétation de traités, accords, etc. C’est pour cette raison qu’il est important de conduire une telle démarche en faisant appel aux connaissances et aux qualités non seulement du linguiste, mais aussi du juriste, autrement dit en utilisant en même temps les outils spécifiques pour chacun de ces deux domaines, la linguistique et le droit.

BDD-A6337 © 2003 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 06:04:27 UTC)